
a sereg

Regényrészlet

PUSZTAI JÁNOS

Másnap reggel, amikor az éles, feszes hidegben, hirtelen, pendülő fagyban, grízes dérben feiriadt, szekéraljfekehelyén, gödrös, kelletlen szalmavackán ruhástól hanyatt fekve percekig zavartan, hökkenten, tájékozatlanul pislogott, azután rándult, zökkent, felült, felkunkorodott, zord takaróit, a sötétszürke, borosta-érdes lópokrócokat jobbjával lehengerítette, lehántotta, félrekotorta magáról, négykézlábra fordult-emelkedett, váratlan, elháríthatatlan izgalom hatására édeskésen nyilálló gyomorral sebesen hátra, a hámló husángbordázatú ponyvaboltozat horpadt félkörébe eredt és a szélben, kusza, erőszakos légmozgásban lengő, rángó, csattogó sátorlapajátót kicsatolta, félrevonta, elámult: mint ropogós, friss cipő, duzzadt, rugalmas, spongyabelű házikenyér, vidoran, magabiztosan emelkedett, kerekedett, gömbölyödött a pucér gyümölcsfás, korhadt szőlőkarós dombok, zúzmarás földtüremlések, réteges vízmósások, szemetes utcák, mohás tetejű csűrök, piros téglaszemöldökű istállók, lépcsős tűzfalú, udvarra néző házak, hallgatag tornyok fölé a nap; a fenyődeszkára, négy-szögű, vasalt oszlopok, megcsonkított, alul elmetszett \surd (vé) belsejébe illesztett, szálkássá horzsolt, fényessé használdott, nyeles zsilipélre könyökölt, ajzottan, mondhatni, mohón szemlélődött, hüvelyk- és középsőujját összehette, egymáshoz fente, pattintott; parancsnoka, a százados csizmáit, a szelíd, puha, megroggyant lábbeliket megjavította, rendbetette, pokróca csücskével dörzsölte, kifényezte, tükrösítette, éppen ezért elégedett, talán hiú, esetleg számító pattintásakor már tervezte, felvette, fényképezte, előhívta az átadás színes, életnagyságú képét: a lomos, kocka rőtér, nyüzsgő, zshivajgó tábor, az éjszakai fagy, a tegnapi serény, löttényő latyak, lomha, tapadó sár megmerevedésének, kövesedésének következtében ló-, vágómarha- és embernyom-pecsétes területén környékezi, közelíti meg a magas, lilára borotvált, lovaglóostoros tisztet, vizsgálódó, ellenőrző, tartózkodó feljebbvalóját, díszlépésben, ütemesen dübögve, feszes horgasinnal eleje kanyarodik, vigyázzba kapja magát, tiszteleg: — Alázatosan jelen-

tem, a csizma elkészült!, gyorsan, türelmetlenül, gerjedten, izgalommal visszahúzódott, négykézláb visszakozott, alkalmi cipésszékéről, a lapos, vasöves lőszertládáról a csizmákat felkapta, jobb hóna alá szorította, a köveztet lendült, parancsnoka felé iramodott, csámpásan, az ilyen alkalmakkor elkerülhetetlenül felbukkanó, kínos, lerázhatatlanul lanyhító, csüggesztő érzése szerint, trottyosan szaladt, jutott előre a dúcos, botlasztó, alkalmatlan talajon: — Alázatosan jelentem, a csizma elkészült!, parancsnoka szívesen, hálásan, előzékenyen rámosolyog, kezét ad, parolázik: — Köszönet, bajtárs!, jobb hóna alatt vitte, szállította, a talpak árkont, félgömbfejű szegekkel védett, tartósított függőleges felületek a háta mögé, többemeletes házsor szürke kovácsoltvas kerítésére, a kerítés háromszögű, fehér lemezbetétein terpeszkedő, a posta épületén is felfedezett, megfigyelt, szembeszökő fekete pókokra, ágbogas lábú bogarakra néztek, futva közeledett, majd előírásosan lassított, csendesedett, díszlépésben, ütemesen dübögve a százados elé kanyarodott, bakancsa sarkát, meglazult, zörrenő patkóját összecsapta, megállt, tisztelgett: — Alázatosan jelentem, a csizma elkészült!, — Köszönet, bajtárs!, mondja, nikkelezett, domború, rugós fedelű, dobozt, országházás cigarettatárcát kattint fel, kínálja: — Parancsoljon, közlegény! a magas, lilára borotvált, lovaglőostoros tiszt, vizsgálódó, ellenőrző feljebbvalója nem tekintett rá, rövid szíjcsapós ostorával ékforma alkotmányra, a hagyult-zöld parancsnoklakra bökött: — Vigye be. Buzgó hátraarccal, száználcvan fokban elfordult, odébbperdült, de fordulása, perdülése pillanatában, miközben gondosan karbantartott, kétujjnyis bakancstalpa tompán, mereven csozzant, akadozva, majdnem engedetlenül roppant a földön, kiszámíthatatlan talajon, érezte, értette, tudomásul vette: csalódott, lehangolódott, meggyengült, mint nyútt filmet, heves nappal is esőzuhogásos képsort, huzattól horpadó-pöffedő mozivásznat látta, érzékelte környezetét, a környékét, a kondérhoz, nyitott, villogó tűzterű, kormos, kerek üsthöz inaló, áramló, robajló katonákat, posztófülvédős, kagylóforma-fültokos társait, a báránybőr kucsmás hajtókat, szekeresgazdákat, felfordított itatóvedreken szalonnázókat, az immár fellobogózott házakat, boltokat, templomokat, a messze homályló hegyeket, a fellegmentes eget, az ágyúdörgést, a harangzúgást, alsónadrágja korcában, derekakörüli varratában a mozgékony, tolakodó élősdiéket, helyezkedő, falánk rovarokat; csámpásan, jobb lábával nőiesen kaszálva, ugyanakkor hangsúlyozottan trottyosan szaladt, ügetett, bakancsával öntudatlanul ütemesen dübögött: susz-ter, susz-ter, susz-ter, suszterlegény, nem vagyok én dáma, a százados füstölő, fűtött tanyája elé dobbant, feltárta, belépett, benntermett, idegesség, izgalom jött rá, reszkettette; dobbantott; dobbantott a Tölgyfásban, kecskegyönyös, vakondtúrásos, egerutas tisztáson, szikár, nyurga, kalászosodó fűvön, pástortilda írőillatú vébetűjében, miközben a poroszkáló kecské, higgadt állatok rézcseggel csilingeltek, az anyakecske, szakállas kecskeanyó, hátsó lábán, hegyes körmén ágaskodva, bólogatva bokrot kosztott, kopasztott, levéltelenített, a levelek, zöld táborilapok, gyűretlenek, hibátlan szélűek, meg-megvillantak szájában, a keskeny, serény, fáradt-hatatlan aprítóban, pecsételőben, csecsei tömpe, tömör fogantyúk voltak, rézkellékek a sátorban, őszi naplangyos térben, ékbelsőben, a fehér, gyapjúbolyhos ágyon, csővázás sodronyon, zománczott, zömök kályhán, összecusukható asztalon-széken, csiszolópapír-karmolásos kulacson, kun-

kori lábú mosdón, szappanhabos mosdótálfészkü oltáron, figyelő fakutyán, a lármásan lehuppantott, még mindig idegesen, utólagos érzése, találgatása szerint, kielégületlenül az ágy külső, cingár, kerek talpú lábához támogatott csizmák meredek, torkos lehúzóján, azután ormótlan, veszteglő szekéren, amelyhez elszontyolodva visszatrappolt, az inas, himlőhelyes arcú hajtó zizegő, darabolódó csutakján, a jótékony, kábító horzsolástól, dörzsöléstől szétvetett lábú, megereszkedett hasú, megmatult szemű vasderesek gombás, ótvaros, a cipésszel szólva: kutyának való bőrén szánkázó, száguldó sárga zabszalmacsévé, a hátizsákjából, lomja, kacathalmaz tartójából elővett, leporolt, fémrózsás, hátrafelé lejtő sapkájával kitörölt, megtisztított, a reggelihez, párolgó feketéhez előkészített csajkáján, a dölt falú, kongó edényen; térdén, térde két homorú, érzékeny, csalókan billenő korongján állt járműve horpadt félkörében, a fekete, kormos kondért és a kondérhoz igazodott, illeszkedett zöld katonasort nézte, roppant merőkanál, gondolta, gyalulatlan ácsolt asztallapra fektetett mosatlan eszköz, csajkáját jobb hóna alá fogta, a hallgatag sorba lépett, így a nyelet meghosszabbította, báméskodott, az erőtlemedő fagyban, fokozatosan oldódó, bomló, hámló sárban topogott; topogott a Tölgyfásban, hernyóhálás erdőmaradványban; pásztortildával incselkedett, kuncogva ingerelte, háromágban font varkocsát, sarjú szagú fakó haját, világoskék szalagú libegőjét, „gyeplőjét” el-elkapta, megragadta, a hántott fűzveszős lányt, mezítlábas kecskepásztort, viháncolva tiltakozót, édesdeden visongálót biztos, konok kézzel leigázta, betörte, kormányozta, a fák közötti résekben, dongózümmögésű, aranyporos nyílásokon mezőre látott, fél lábszárig érő, sötétzöld kukoricásra, blúzatlan, rózsaszín ingpántos kapáslányokra, vontatottan, tekervényesen éneklőkre, egymásra nyelvelőkre, kelepelőkre, deleléskor a föld végében, vackorfa alatt ernyedten, álmosan döngicsélőkre, az árnyékba, képzelt karokba nyújtózókra, de a sorban, képzelt merőkanál szárában, a térburkolatról, kockakőről hámló sárban társait látta, csajkájukat jobb hónuk alatt tartották, kezüket, puszkaszijszagú tenyerüket, szélfúvásos öklüket köpenyük zsebébe, a dohányporos, kétszersültmorzsás, leszakadtgombos sárgavászonzacsókba dugták, rejtették, melegítették, a széles arcú, verejtékkiütéses homlokú, piros zománcos kanálával feketét mérő, lötytyintő, csurrantó szakácsot nézték, követték, hivatalát, elfoglaltságát, élelemközelségét, fekete-királyságát, hatalmi jelvényét, a piros zománcos merítőt irigyelték. Mihelyt reggelijét, az ínyét, torkát, gyomrát érintő, barátságosan meglegyintő, békéltető früstököt, forró, párálló léadagját megszerzte, lelépett, odébbállt, elkanyarodott, szájához emelte, fújta, szürcsölte, itta, mohón bekebelezte, csajkáját zsebes, rézcsatos hátizsákjába csúsztatta, elhelyezte, valameddig az időközben felhalmozódott, a szekér hátuljába (békében: saroglyájába) vetett, lóditott csizma — és bakancsfüzekre, a fronton, az elsővonalban, szoros, rideg lövészárokban, fedezékekben becsereült, lelkiismeretesen összegyűjtött lábbelironcsokra meredt, fintorgott; tarkóját vakargatta, unt, a közvetlen frontszolgálattól, szigorúan rendszeres, elfásító őrsbeosztástól farolva, rugaszkodva, menekülve vállalt feladatát, a szakadatlan foltozást-talpalást ezúttal hanyagolta, viszolyogva legyintett, türelmetlenül téblábolt, végül a táborból feltűnés nélkül kisomfordált, ösztönösen a városperemre, közvetlen mel-

lékutcákba, kerékdúlásos, majorságtollas, jégvártyás, fekvő, elnyújtózott kutyanagyságú jégcsúszdákkal, repedezett sikankókkal élénkített sávokra, töppedt, kerítéstelen, disznóürülekszagú házak közé, a reves, veréb-fészkes ereszekből mart, rántott zsupszalmával betömött ablakok elé, a véletlenül épen, egészben maradt ablakszemek bárgyú látókörébe, a mezőre, a riadt határba sietett, könnyedén járt, puska nélkül, csupán a derékszíjára, a fémrózsás, tenyérskézes övre függesztett, járása, léptei ütemére surlódva lengő, koccanva lóduló szuronyával, kétélű, vérárkos, vas-hüvelyű pengéjével igyekezett a szakadozott árokszegélyű, erőszakos-egyenesen a kék látóhatár alá sikló, furakodó, férköző mezeiútra, az óriás lepkeörzsrre, a feltúrt, ágyúlövedék-kavernás tájra hullt, csapódott óriás ördögpillangó-hullára, amelynek tartozékai, a kukoricacsutkás, napraforgókörös, burgonyaindás parcellák, mint pilledt, málló szárnyak hevertek, lassított, kezét hátratette, otthonosan, gazdaként ment, szemlélődött: a városig sorakozó, osonó földeken parasztok, kucsmás, kesztyűs öregek, hárászkendős asszonyok, felnőtt-kiskabátos gyerekek — mindannyian sárbockoroson — cserkésztek, hajladoztak, burgonyát vájtak, szedtek, kosárba, válogattak, a közelükben, komor vidéken indahalmok füstölögték, nyirkosan senyvedtek, roskadoztak, úgy tűnt, az égen, kék levegő-burokban ágyúgolyók vonultak, áramlottak, a krumpliszedők, természetők, fekete bárányszőrű kucsmás, egyujjas-kesztyűs öregek, férficsizmás, hárászkendős asszonyok, náthásan szipákoló, felnőtt-kiskabátos gyerekek — mindannyian sárbockoroson — olykor az égre néztek, pislogtak, füleltek, megborzongtak, keresztet vetettek, azután tovább cserkésztek, hajladoztak, burgonyát vájtak, szedtek kosárba, válogattak, a gurdés, fakó növénymaradványos parcellák, mint pilledt, málló lepkeszárnyak kétoldalt a mezeiúthoz, lepkeörzshöz csatlakozni, tapadni törekedtek, de a vízzel telt árkok, hosszú, csipkés hasadások, szakadások megtorpanították őket, lúdbőrözve megálljt parancsoltak; a Tölgyfásban, kecskegyöngyös tisztáson megálljt parancsolt a hangyáknak, a bolyba, porhanyósított, lyukacsos, gyepes buckába törekvőknek, a vedlett fűtövek-törzsek között zsákmányukkal, morzsával, tücsöklábszárral, szöcskekoponyával, százlábúvázsal, idegen hangyatojással evickélőknek; botjával, fehérre hántott fűzhusángjával, ferdén elnyesett ágcsonkos kecske-téringetőjével a porhanyósított, lyukacsos, gyepes bucka köré ujjnyi, porzó sáncot kapart, vájt, mélyített, vár köré kötelező védősáncot, rossz, megrugdosott csanakban, alumínium tejeskannaroncsban békalencsés, nyálkás árokvízzel futva, pásztortilda mondta: macskatrappan telehordta, a veszélybiztos szintet, mélységet órákig állhatatosan, szórakozva fenntartotta, a hangyákat, titokzatosan hallgatag, karcsú élőlényeket megtorpanította, hőköltette, zsákmányuk, javuk, tartalékuk elvetésére, elhagyására, menekülésre kényszerítette, szaladásra, mint a nem várt, riasztó kúrthang, harsány katonacsődítő jeladás, amely utolérte, rácsapott, figyelmeztette, ijesztette, a táborba iramodni sürgette, kényszerítette, szaladt, lihegve, lelkiismeretesen törekedett visszafelé, messziről látta, megfigyelte: a tábor, zárt, befelé rúdtüskés székérvör, súlyos, ólom-szín járműgyűrű megpattant, eltört, recsegő, tagolt, szaggatott csikká, dülöngélő menetszloppá nyilott, egyenesedett, hajtója, a fekete bárányszőrű kucsmás, egyujjas-kesztyűs hadialkalmazott a láncos, sallangos hámot, szidolozott, rézkarikás szerszámot terítette, kapcsolta, szerelte jámbor, pihent jószágaira, a vasderesekre, a zablát, fényes, csuklós acélt szá-

jukba adta, tukmálta, fogsoruk közé koccantotta, szemellenzős kantárjukat szorította, markolta, úgy hátráltatta, faroltatta őket a vízszintes helyzetű nagy — T-éhez, a vasalt rúdhoz, a katona, kóborló cipész fújtatva, kifulladásra érkezett, ugrott, döbbsent mellé, túlbuzgón, elháríthatatlan, rejthetetlen büntudattal segédkezett, szagatottan magyarázkodott, igazolta magát, az istrángot, csavartszemes húzóláncot készségesen a hámfára hurkolta, a lovak farát, gerincét megpaskolta, sörényüket bontogatta, eligazította, mehetünk, mondta, és műhelyébe kapaszkodott, vakára vonult, köpenye ujjával, az érdes, sercegő posztóval, kopott fűzőld anyaggal homlokát törölte, súrolta, verejtékét, a csillámló, sós félgömböket összetörte, lesodorta, felitatta, közben észrevette, aggodalmasan tapasztalta, kiértek a városból, a kövesútról a kerekek lekattogtak, agyagba fordultak, belevágtak, lehalkultak, meglustultak, hallgatagon fülelt, irtózott: lehet, mindjárt elakadnak, sárba, latyakba keverednek, zöldhangyák nyálkás védősáncban, ottragadnak vagy szennyesen kecmeregnek, ezért, mint hátraküldött sebesült, kíváncsi hadirokkant rozoga, festékótváros padlásszobaablakba, szekere horpadt félkörébe könyökölt, szorongott, szorongva nézte, kémlelte, mérte fel a visszavonuló, távolodó vidéket, a gépfegyverfészkes, futóárkos, ember- és állatcsontvázas dombokat, a dermedt, csupasz, védtelen gyümölcsfákat, az alacsony, méltatlankodó vagy kihívó hangoskodással, ricsajjal szálló, a front felől érkező csókákat, a kemény-fekete, fényes-síkos, itt-ott rongyos repülőszőnyeget, a távolban, napos háttérben, a csókaréteg és az ég között komótosan gyakorlatozó, emelkedő-ereszkedő, légiesen oldalt lejtő, pirosfehér léghajókat, a szekér alól szakadatlanul folyó harmincfok-meredek utat, a front, megszagatott, vergődő, megállíthatatlanul vérző ragadozó-újszülött köldökzsinórját. Elakadtak, a szekerek, élelemmel, takarmánnyal, ruhával, felszereléssel megrakottak, kényszeredetten megfeneklettek, a katonák, bakancsosak, lábszártekercesek, posztófülvédősök, kagylóforma-fültokosak, szuronyosak, leugráltak, a fagytól lassan, fokozatosan bőrösödő, kásásodó sárba vetődtek, a rakoncáknak, kerekeknek, küllőknek, kenőcsös tengelyvégeknek dőltek, feszültek; erőlködtek, rikkantgattak, a lovakat meg egymást ösztökélték, húzzad, Ráró, nyomjad, koma, megy ez, mint az ágybaszarás, megy ez, fiúk, mint Katiba, a tetőn, bogáncsos, számártörvises, istennyilás dombgerincen szekere, a hajtó ponyvafallal elfedett, elrekesztett háta mögé, az ágyra mászott, lepihent, félkönyökre támaszkodott, bámult, merengett, pőcsikélt, majd lehanyatlott, arca és halántéka elbicsaklott jobb könyökére simult, súlyosodott, mord síkon, porcfüves, kutyakapros, egérfarkos útkanyarban állingált, fegyvertelenül topogott, talán örködött, mellkasa, gyomra nyilallott, kiszolgáltatottság-tudat rohanta meg, kapta el, keserítette, eső csapkodta, kopogva permetezte; eláztatta, beláthatatlan, vadvízfoltos szántásokon parancsnoka, a százados lovagolt, nyergeletlen pejlován léptetett, rövid szíjcsapós ostorával a fényezett, lószórtakaróval tükrösített csizmáját legyezgette, szenttelenül léptetett. ázottan távolodott, percek múlva, mint vízbefült, megfakult, kihagyult, elszíntelenedett, végül a párás, ferde esőszálas látóhatárba merült, szívódott; elmozdult, parancsnoka után lendült, ment, szántáson bukdácsolt. kábán, négykézláb szekere horpadt félkörébe ért, a nyeles suberre. szálkássá horzsolta, fényessé használdott zsilipélre támaszkodott, megadóan könyökölt, az éjszakát, alaktalan sötét nézte, az ágyúörgést, kutyaugatást hallgatta, világtá-

lan, lapuló falun kattogtak át, csordalegelőre kanyarodtak, kört formáltak, a deres-törékeny gypre ugrott, két karját feje fölé, a magasba nyújtotta, csontját alaposan megropogtatta, csajkáját, a dőlt falú edényt, kónikus vályogvetőt előszedte, hóna alá szorította, a meneteléskor is rendszeresen dolgozó, serénykedve főző, főztjét osztó, porciózó szakács elé járult, rumos teát meg kétszersültet kapott, vacsorájával csendesén odébbállt, szekeréhez húzódott, óvatosan felkapaszkodott, a cipészszekre telepedett, a teát szájához emelte, fújta, szürcsölte, itta, a kétszersültet belemártogatta, megszívatta, lágyította, így adagját hamar, torkosan, möhön bekebelezte, nemsokára sietős zőrejt, fokozódó, állandósult zajt, futást, rohanást észlelt, posta!, posta!, posta!, hangzott, kiáltozták, a lovaspostást, viharlángpás, esőköpenyes, csuklyás katonát körbevették, elárasztották, faggatták, lábujjhegyre emelkedtek, kezüket nyújtogatták, borítékokat, lapokat vettek át, lobogtattak, posta!, posta!, posta!, mondták, ismételték, váratlan ajándékhoz jutott gyermekként ujjongtak, visongtak, szekerükre, sárukba, viharlángpák vagy gyertyák mellé, hunyorgó, izgatottan imbolygó fénykörökbe szaladtak, bújtak; az esőköpenyes, csuklyás katona, viharlángpás postás a cipészt is szólította, nevét bajtársai továbbadták, ismételték, a szekeréből kiugratták, ugrásakor megbicsaklott, térdre rogyott, pillanatokig négykézláb haladt, csörtegett, majd felegyenesedett, sántítva futott, a feléje nyújtott lapot, kemény tappintását, hibátlan szélút, elkapta, magához vette, arcához zizzenő, helyenkint őszszálú szakállához érintette, nyomta, szorította, szorongatta, helyére, a ponyvaboltozat alá igyekezett, remegő, türelmetlen kézzel, ugráló gyufával, vibráló, alakját szeszélyesen változtató lángcsóvával gyertyát gyújtott, cipészszekére ragasztotta, olvasott, Kedves apám, én hála Istennek, egészséges vagyok, amit magának is viszont kívánok a Jóistentől, a makacsul lefelé lejtő sorok, gömbölyű, verébszem oetük hamarosan megmattultak, elkenődtek, el- és felmerültek, könnyezett, nagyfia, a tizenhat éves, cipésműhelye, családja fenntartója, nyugalma, jó közérzete biztosítója, a búcsúzásakor, bevonulásakor, harctérre indulásakor szorgalmat, meggondoltságot, körültekintést fogadó gyerek, a zömök, kefefrizurás, kék szemű suhanc önkéntesnek jelentkezett, a fronton hazáját védeni, a betolakodóktól, területablóktól megtisztítani vágyik, ne beszéljen le, írta, térdére tenyerelt, támaszkodott, fejét csóválta, lehajtotta, dühösen korholta, lecsatolt nadrágszíjjal üzte, üldözte, verte fiát a műhelyben, az alacsony, fa- és vasszeges dobozokkal, rarasztóskannákkal, patkókkal, kaptákkal, fogókkal, árákkal, kalapácsokkal, késekkel, talpdarabokkal, fonaljáratos szurokrögökkel, cipőpasztákkal megrakott, léckorlátos asztal körül, nesze, haza!, mondta, a szaladás 'ól. siralmas, az is lehet, komikus fogócskától kifulladásra, minden szíjcsapást-csattanást megtoldva, nyomatékosítva sorolta: nesze, haza!, nesze, haza!, nesze, haza!, nesze, haza!, sóhajtott, pokrócait nehézkesen előszedte, elrendezte, kiteregette, ruhástól lefeküdt, betakarózott, a pokrócokat maga alá csíptette, alájuk lehelt, a levegőt langyosította, háta nemsokára megviszketett, gerince jobb oldalán élősdí mozdult, érezte, útrakelt, önkéntelenül vakarózott, acsarkodva fogadkozott: holnap mind egy szálíg kiirtja!, később fehér legelőn fehér állatokra, soklábú, szarvatlan tehenekre vigyázott, nyakukban bédogkolomp szólt, legelésztek, olykor megközelítették, forró orrukkal hátát böködték, csiklandozták.